

Z histórie Jednotného roľníckeho družstva v Zlatníkoch

PhDr. Oľga Kvasnicová

Prijatím zákona o jednotných roľníckych družstvách z 23. februára 1949 sa začala etapa socialistických premien v poľnohospodárstve, smerujúcich k vybudovaniu socialistickej veľkovýroby. V Zlatníkoch pôsobil už v roku 1949 prípravný výbor, ktorý 12. júla 1949 ako uchádzačov o členstvo v JRD zaevidoval 32 obyvateľov Zlatník. Jednotné roľnícke družstvo bolo oficiálne založené 23. decembra 1949 s počtom členov 42 a so 60 ha pôdy.¹ Na jeho založení sa nepodieľali malí, prípadne strední roľníci, ale väčšina zakladajúcich členov boli robotníci, ktorí vlastnili menej ako 2 ha pôdy. S väčšími výmerami pôdy vstúpili do družstva Štefan Dúcky (3,93ha), Jozef Božík (5,67 ha) a Mária Dúcka (7,5 ha). K 30. septembru 1950 malo družstvo 66 členov, z toho však len 25 členov boli roľníci. Kým výmera ornej pôdy v obci bola 330 ha, členovia družstva vlastnili len 52 ha a družstvo samotné vlastnilo len 2, 5 ha ornej pôdy. Do družstva sa dostala pôda urbárska (približne 100 ha), obecná, cirkevná a pôda niekoľkých zlikvidovaných roľníkov (napr. 13.10.1951 to bol majetok Jozefa Lutku). Urbársku pôdu preberalo družstvo za pomerne dramatických okolností. 5. septembra 1950 sa zišli v kultúrnom dome bývalí urbárnici, zástupcovia ONV v Bánovciach nad Bebravou, MNV, OV KSS a zástupcovia JRD. Po veľkých protestoch bývalých urbárníkov, ktoré hrozili prerásť až do násilností, bolo prevzatie pôdy odložené a uskutočnilo sa až za asistencie úradnej moci.²

V družstve teda pracovali zväčša bývalí robotníci (v roku 1950 bolo zo 67 členov JRD 29 robotníkov, 21 roľníkov a 23 členov malo iné povolanie), ktorí pre nedostatok odborných vedomostí a skúseností neboli schopní dosahovať dobré výsledky. JRD malo spočiatku len jednu stavbu – novostavbu hydinárne a 4 kuríny, nakoľko živočíšna výroba sa orientovala výlučne na chov hydiny. Celkovú zlú situáciu družstva spôsobovala aj geografická poloha a komunikačné možnosti, ktoré neumožňovali družstvo

zlúčiť s niektorým zo susedných družstiev. Na výmere 200 ha pôdy nebolo možné udržať odborníkov, potrebné poľnohospodárske stroje a k nim potrebný počet pracovných síl. V rokoch 1957–1958 bol Okresným výborom KSS v Bánovciach nad Bebravou schválený výhľadový plán Štátnych majetkov v Bánovciach nad Bebravou, v ktorom sa počítalo i s pôdou nachádzajúcou sa v katastri Zlatník. V roku 1961 bola už v Štátnych majetkoch pôda obce Šišov, Libichava, Veľké Hoste, časť pôdy v Pochabanoch a v Malom Hosti. Výhľadový plán bol prijateľný aj pre samostatne hospodáriacich roľníkov, ktorí vyhlasovali, že po vytvorení ŠM bez problémov odovzdajú pôdu. V januári 1961 sa všetci zainteresovaní stretli na spoločnom zasadnutí a skonštatovali, že družstvo sa de facto rozpadá, chystajú sa z neho odísť všetci funkcionári a začlenenie do ŠM sa stáva nevyhnutným.³

V nasledujúcom roku sa však ešte stále tlačilo na vedenie JRD, ktoré bolo obviňované z toho, že namiesto toho, aby presviedčali ľudí a lepšie organizovali prácu na družstve, snažia sa uvoľniť z JRD, čo malo demoralizujúci účinok. V roku 1961 bolo v katastri obce 730 ha poľnohospodárskej pôdy, z toho ornej 415 ha. Zostatok boli lúky a pasienky. JRD obhospodarovalo 232 ha poľnohospodárskej pôdy, z toho ornej 187 ha. Národný výbor začal prijímať tvrdšie opatrenia voči obyvateľom, ktorí sa snažili odísť z poľnohospodárstva. Bránili odchodu ľudí do zamestnania v priemysle, čo sa týkalo hlavne vlastníkov pôdy nad 2 ha pôdy.⁴ JRD nebolo schopné z vlastných prostriedkov zabezpečiť potrebné investície, potrebnú reprodukciu a prešľapovalo na mieste. Vzhľadom na to, že obec z jednej strany hraničila so štátnym lesom a z druhej s obcou Malé Hoste, kde bol ešte stále len súkromný sektor, nebola ani perspektíva vytvorenia takého poľnohospodárskeho celku, na ktorom by sa mohla začať využívať vyššia mechanizácia. Toto bolo samozrejme signálom pre súkromných roľníkov, aby do družstva nevstupo-

vali. Častejšie dochádzalo k neobrábaniu pôdy. Jediným riešením bolo prevzatie pôdy Štátnymi majetkami v Bánovciach nad Bebravou, k čomu došlo v roku 1963.

V roku 1963 bolo v obci ešte 20 roľníkov, ktorí odmietali odovzdať pôdu socialistickému sektoru. Jedným z dôvodov boli aj dovtedy nevyriešené náhrady za vnesený živý i mŕtvy inventár. Členom JRD sa čiastočne začali vyplácať v roku 1963. Uprednostnení boli roľníci, ktorí v JRD pracovali od vzniku JRD až do jeho včlenenia do štátnych majetkov.

Najaktuálnejšou témou obdobia bol stále pretrvávajúci problém neplničov dodávok. Funkcionári MNV s nimi uskutočňovali rôzne pohovory a aktívy, ktoré mali za úlohu presvedčať roľníkov k plneniu dodávok. V mnohých prípadoch došlo k tomu najdrastickejšiemu riešeniu – prikázaniu pôdy do užívania socialistickému sektoru. Súkromný sektor odolával v obci Zlatníky všetkým tlakom až do polovice sedemdesiatych rokov.

V roku 1973 sa podarilo presvedčiť z 56 súkromných roľníkov 49 k podpísaniu pôdy do ŠM. Posledných 7 roľníkov presvedčili až vo februári 1975, kedy mohli miestni funkcionári definitívne oznámiť, že socializácia obce je ukončená.⁵

Predsedovia JRD Zlatníky

Jozef Števula	1949–1954
Ján Čakajda	1954
Jozef Božík	1960
Jozef Sedlák	1961
Peter Záboj	1962

Poznámky

- ¹ ŠAN-PTO, fond ONV-B, odb. poľnohospodársky, u. z. 170/1950, šk. 231.
- ² Tamže, šk. 248.
- ³ ŠAN-PTO, fond MNV-Z, zápisnica zo spoločnej schôdze DO-KSS, R-MNV a správy JRD 17. 01. 1961.
- ⁴ Tamže, zápisnica R-MNV 16. 02. 1962.
- ⁵ Tamže, zápisnica R-MNV č.2/1975.

Družstevná žatva v päťdesiatych rokoch

Kultúrny život v Zlatníkoch

PhDr. Oľga Kvasnicová

Po vzniku Československej republiky sa vytvorili relatívne lepšie podmienky aj pre rozvíjanie kultúry. V zložitej politicko-ekonomickej situácii sa počas prvého desaťročia existencie republiky rozvíjala kultúrna práca dosť živejne, zväčša z individuálnej iniciatívy učiteľov v školách alebo v rozličných neúčelových priestoroch. Okrem učiteľov mali na kultúrnom dianí v obciach veľkú zásluhu aj rôzne spolky, najčastejšie hasičské, ktoré organizovali ľudové zábavy, nacvičovali ochotnícke divadelné predstavenia a vystúpenia rôznych súborov.¹

V Zlatníkoch nebola situácia v oblasti kultúry odlišná. Aj tu sa kultúrne dianie viazalo hlavne na školu a jej učiteľov. A nakoľko v obci nebola spočiatku ani vhodná budova, nacvičené predstavenia sa odohrávali tiež v škole. Ľudové zábavy sa konávali v hostinci u Emila Graunera. Skladba podujatí organizovaných školou bola stereotypne podobná. K významným sviatkom a udalostiam žiaci každoročne pripravovali kultúrne programy, besiedky, divadelné predstavenia. Divadlá nacvičovala pod vedením učiteľov mládež, ktorá už opustila školské lavice a hoci oficiálne nevytvorili žiadny spolok, verejnosť ich vnímala ako miestny ochotnícky krúžok. Zo skromných ziskov si zakupovali potom potrebné divadelné rekvizity. Takto si v roku 1936 zadovážili prednú oponu na javisko, ktorú dovtedy tvorili zošité konopné plachty.² V roku 1941 z výťažku z predstavenia *Osud siroty* a tanečnej zábavy, ktorá sa uskutočnila po ňom, si zasa zadovážili javisko. Miestnu osvetovú komisiu, ktorá organizovala kultúru v obci v tomto období viedol Ján Vechet.

Divadelné predstavenia 1930–1941

19. 06. 1931 – **Sen sirôt čsl. legionára**
 29. 06. 1931 – F. Urbánek **Kamenný chodníček** (MOK Malé Hoste)
 21. 12. 1933.– F. Urbánek **Ježiško v závejoch**
 19. 01. 1936 – **Strašidlo**, rež. Anton Mokrý

- 02.02. 1936 – **Zlatovláska**, rež. Elena Pomffyová a Pavla Lányiová
 23. a 25. 02. 1936 – F. Urbánek, **Pani richtárka**, rež. manželia Špačkoví
 nov. 1936 – **Dedinský krutáň** (mládež zo Šišova)
 dec. 1936 – **Vianoce na horách**
 07. 02. 1937 – **Keď mesiačik svieti**, rež. Pavla Lányiová a Anton Mokrý
 14. 03. 1937 – **Ak máš ešte mamičku**
 1938 – **Až lipa zakvitne**
 26. 12. 1938 – **Hrob lásky**, rež. Karol Chovanec
 23. 02. 1941 – F. Lašek, F. Baleja, **Osud siroty**

V roku 1932 sa spomína v obci aj ďalšia kultúrna inštitúcia – obecná knižnica. V tomto čase ju viedol a funkciu knihovníka zastával Ján Košík. Obecnú knižničnú radu, ktorú zvolili v roku 1932, tvorili: starosta obce Ján Valter ako predseda, knihovník Ján Košík, pokladník Jozef Števíla a tajomník Štefan Chocina.³

Vo vojnových rokoch sa štruktúra kultúrno-osvetovej práce v podstate nezmenila, no viac sa dala do služieb propagovania náboženskej a nacionalistickej ideológie, na organizovanie osláv a príležitostných akadémií v národnom duchu.

Po oslobodení sa intenzívne začal budovať nový, socialistický kultúrno-osvetový systém. Pozitívnym výsledkom bola skutočnosť, že kým v roku 1950 bolo na celom území okresov Bánovce nad Bebravou a Topoľčany len 17 kultúrnych domov, v krátkom čase boli novopostavené, prípadne zadaptované kultúrne domy v každej jednej obci. Aj keď sa kultúrna tvorba a vôbec celý kultúrny život odohrával pod prísny ideologickým dohľadom príslušných orgánov a často sa neubránil formálnosti, bolo to obdobie veľkého rozvoja ochotníckeho divadelníctva a záujmov umeleckej činnosti. Zakladali sa osvetové domy, osvetové besedy či osvetové izby, ľudové knižnice atď. Osvetovú besedu v Zlatníkoch viedol v päťdesiatych rokoch učiteľ Podhorský, pokladníkom bol Jozef Števíla. Jej čin-

nosť riadila osvetová rada, ktorej predsedom bol Ján Valter a tajomníkom Štefan Chocina. Osvetová beseda organizovala dve až štyri divadelné predstavenia ročne, usporadúvala rôzne besedy a prednášky. Dlhoročným správcom Osvetovej besedy bol Ľudovít Stýskal a od roku 1972 Ing. Emil Šimún, ktorý túto funkciu zastával až do roku 1987. Členmi osvetovej rady v sedemdesiatych rokoch boli Ing. Emil Šimún, Mária Matušíaková, Anna Brachová, Emil Niko, Emil Gešnábel, Ján Januška, Alžbeta Stýskalová.⁴

Kveta Markovičová-Blinová a Jaroslav Čakajda v divadelnej hre *Kamenný chodník*

Aj v šesťdesiatych rokoch malo svoje miesto v kultúrnom dianí obce ochotnícke divadlo. Nacvičovalo sa niekoľko predstavení do roka, s ktorým sa potom súbor predstavil nielen domácejmu publiku, ale aj v okolitých obciach. Pravidelne vystupovali v Prusoch a Dubodiel. Re-

pertoár tvorili hry slovenských autorov, najmä hry Ferka Urbánka ako *Kamenný chodník* a iné (*Mastný hrniec*, *Pani richtárka* atď.) K stálym ochotníkom tohoto obdobia patrili: Alžbeta Stýskalová, Čibík, Jozefína Ašverusová, Jan Ducký, Františka Dúcka, Štefan Mondok. K mladšej generácii patrili: Milan Gešnábel, Jaroslav Lobotka, Stanislav Ducký, Mária Melušová, Mária Sokolíková, Kveta Janušková, Eva Ducká, Božena Ducká, Milan Štefek, Anna Dúcka, Filová.⁵

Začiatkom 60. rokov pôsobil v obci aj *Aktív pre občianske záležitosti*, neskôr premenovaný na *Zbor pre občianske záležitosti*. Predsedom aktívu v roku 1963 bol Jozef Božik. V prvých rokoch bola jeho činnosť skôr formálna, postupne sa však stal neodmysliteľnou súčasťou všetkých slávnostných aktov konaných na miestnom národnom výbore – svadieb, uvítaní nových občanov, štátnych pohrebov, rozlúčky s brancami a podobne. Prvý občiansky sobáš sa konal v roku 1963, bola to svadba Márie Dúckej a Jozefa Meluša. Snúbencov sobášil predseda MNV Ján Šimún. Prvým slávnostne zapísaným dieťaťom bola Alena Dúcka 29. septembra 1960.

Organizovaniu kultúry v obci venoval miestny národný výbor pravidelnú pozornosť. Niekoľkokrát do roka sa oboznamoval so správami o plnení plánu v tejto oblasti a takmer celým obdobím sedemdesiatych a osemdesiatych rokov sa ťahne ako niť nespokojnosť s úrovňou kultúrneho života v obci.

Tento mal naďalej prevažne formu spoločenských zábav a kultúrnych podujatí k významným výročiam. Málo sa využívalo vysielanie miestneho rozhlasu, nedostatočná bola činnosť krúžkov a najhoršie bolo, že sa prestávali nacvičovať divadlá, hoci divadlo malo v obci veľkú tradíciu.⁶ Kultúrne vyžitie obyvateľov Zlatník zabezpečovalo čiastočne miestne kino, v roku 1974 pomenované na „Kino Červená hviezda“. (Kino bolo zrušené v roku 2003 pre nerentabilitosť.⁷)

Okrem stáleho kina sa ostatné úlohy stavené *Jednotným plánom kultúrno-výchovnej*

činnosti nedarilo plniť kvôli malej aktivite mladých ľudí.⁸ Problémy mala aj ľudová knižnica, ktorú viedol Emil Gešnábel – málo sa čítalo a preto požiadal o uvoľnenie z funkcie. Na sklonku 80. rokov sa situácia trochu zlepšila. V roku 1989 videli Zlatníčania divadelné predstavenie súboru Domu kultúry z Prašíc „S brokovnicou na manžela“ a niekoľko detských divadelných predstavení. Usporiadalo sa niekoľko výstav fotografií, výtvarných prác detí, vystúpil Estrádný súbor z Tovarník, dychová hudba Bieličanka. Zbor pre občianske záležitosti (predsedníčka Eva Janušková, Ján Dúcky – predseda MNV, Edita Miksová, Monika Dúcka, Viktor Dúcky, Štefánia Niková, Peter Maňák, Ján Januška, Jaroslav Šimun, Marcela Dúcka, Alena Dúcka, Lenka Dúcka, Darina Záferová) naďalej pripravoval uvítania detí, programy k životným jubileám, rozlúčky s brancami, víťania vojakov vracajúcich sa z plnenia základnej vojenskej služby a tanečné zábavy – diskotéky. Udalosťou s veľkou publicitou sa stal slávnostný zápis päťmiliónteho občana ČSSR, za ktorého bola určená dcéra učiteľov na miestnej základnej škole Andrea Lenková. Zápis sa konal 9. mája 1981.⁹

Po roku 1989 kultúrny život v obci nabral nový dych. Miestne kultúrne stredisko pod vedením Milana Gešnábela sa sústredilo hlavne na oživenie ľudových tradícií. S veľkým úspechom sa stretli fašiangové sprievody v maskách, fašiangové zábavy spojené s pochovávaním basy, kultúrne programy ku dňu matiek, hodové slávnosti a ďalšie. Pre mladých sa začali organizovať diskotéky a premietanie video filmov. Na obyvateľov zapôsobili aj oslavy 600. výročia prvej písomnej zmienky v roku 1994. V roku 1991 bola oživená činnosť *Zboru pre občianske záležitosti* v zložení Ing. Jozef Manina, Stanislav Januška, Eva Janušková, Peter Maňák, Edita Miksová, Monika Idunková. Za predsedníčku vymenovali poslanci Evu Januškovú. V súčasnosti vedie zbor naďalej Eva Janušková a jeho aktívnymi členmi sú Monika Dúcka, Tomáš Dúcky, Milan Gešnábel, Katarína Lobotková.

V roku 1990 bola obcou zriadená folklórna skupina Zlatníčan.¹⁰ Pri založení mala 19 členov: Stanislav Hrčka, Anna Hrčková, Irena Šimúnová, Terézia Záferová, Norika Šimúnová, Štefánia Niková, Štefan Kozáček, Jana Kozáčková, Jaroslav Škerda, Jana Škerdová, Zuzana Dúcka, Vladislav Dúcky, Milan Gešnábel, Alena Gešnábelová. Pri skupine vznikla aj kapela „Vincovka“ v zložení: Ľuboš Margolien z Cimennej, Marek Adamička z Čuklasoviec, Vincent Maňák a Jozef Bodocký zo Zlatníč. Poslaním folklórnej skupiny bolo obnoviť a zachovávať aj ľudové zvyky z minulosti. Najpopulárnejšou akciou sa stalo pokračovanie v tradícii fašiangových krojovaných sprievodov spojených s pochovávaním basy, ktoré sa v obci udrživa už od 60. rokov. Postupne sa obnovuje tradícia pálenia Moreny, víťanie jari, stavanie Mája, dožinkové slávnosti. V súčasnosti sú členmi skupiny: Stanislav a Anna Hrčkoví, Irena Šimúnová, Vincent a Anna Janegoví, Mária Šimúnová, Terézia Záferová, Norika Šimúnová, Miroslav Dúcky, Barbora Dúcka, Jaroslav a Anna Škerdoví, Anna Gešnáblová, Štefánia Niková, Milan a Alena Gešnábeloví, Jaroslav a Radka Gešnábeloví z Bánoviec n/B, Peter Bracho z Libichavy, Miloš Janega. Vincovka sa tiež obmenila – k spomínaným stálym členom sa pripojili Ladislav a Dana Bačekoví, Jana a Alena Bačekové, Jaroslav Šimún a ďalší. Vzniklo aj Občianske združenie *Zvon*, pri ktorom vystupuje kapela Zlatý víkend. Jej zakladateľom je Rastislav Pajtinka a Tomáš Dúcky.¹¹

Poznámky

- ¹ Kol.: Okres Topoľčany, vlastivedná monografia. Topoľčany 198, s. 327.
- ² OcÚ-Z, Školská kronika.
- ³ ŠAN-PTO, ONÚ-Š, ZOZ 1932.
- ⁴ ŠAN-PTO, MNV-Z, Zápisnica R-MNV zo 14.1.1972.
- ⁵ Osobné spomienky pani Alžbety Stýskalovej, Jaroslava Šimúna, Milana Gešnábela.
- ⁶ ŠAN-PTO, MNV-Z, Zápisnica rady 2/1974.
- ⁷ OcÚ-Z, Zápisnica OZ z 31.1.2003.
- ⁸ ŠAN-PTO, MNV-Z, zápisnica R-MNV 27.3.1987.
- ⁹ OcÚ-Z, Kronika ZPOZ.
- ¹⁰ ŠAN-PTO, MNV-Z, zápisnica R-MNV zo 16.11.1990.
- ¹¹ údaje poskytol Milan Gešnábel, starosta obce.